

**БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЕНЕРГИЈЕ, РУДАРСТВА И ИНДУСТРИЈЕ**

**СМЈЕРНИЦЕ ЗА СМАЊЕЊЕ ПОТРОШЊЕ
ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕНАТА У
ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Мостар, август 2022. године

САДРЖАЈ

- 1. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОГУ ПРЕДУЗЕТИ ГРАЂАНИ**
  - 1.1. ПРЕПОРУКЕ ЗА ЕФИКАСНУ ПОТРОШЊУ ЕНЕРГИЈЕ ЗА ГРИЈАЊЕ
  - 1.2. ПРЕПОРУКЕ ЗА ЕФИКАСНУ ПОТРОШЊУ ЕНЕРГИЈЕ ЗА ХЛАЂЕЊЕ
  - 1.3. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРАВИЛНО ПРОЗРАЧАВАЊЕ ПРОСТОРА
  - 1.4. ПРЕПОРУКЕ ЗА ЕФИКАСНУ ПОТРОШЊУ ЕНЕРГИЈЕ ЗА РАСВЈЕТУ
  - 1.5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ЕФИКАСНУ ПОТРОШЊУ ЕНЕРГИЈЕ УРЕЂАЈА ЗА ДОМАЋИНСТВО
  - 1.6. ПРЕПОРУКЕ ЗА ЕФИКАСНУ ПОТРОШЊУ ЕНЕРГИЈЕ У ПРЕВОЗУ
  - 1.7. ДУГОРОЧНЕ МЈЕРЕ ЕНЕРГИЈСКЕ ЕФИКАСНОСТИ
- 2. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОЖЕ ПРЕДУЗЕТИ ЈАВНИ СЕКТОР**
- 3. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОГУ ПРЕДУЗЕТИ ПРЕДУЗЕТНИЦИ**
- 4. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ ПРОВОДЕ ЕНЕРГЕТСКИ СУБЈЕКТИ**
- 5. ЗАКЉУЧАК**

Одговорно понашање према друштву и према будућим нараштајима налаже рационално трошење енергије, воде и хране. Избјегавањем непотребне потрошње енергије и паметним понашањем могуће је малим акцијама допринијети великом циљу.

1. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОГУ ПРЕДУЗЕТИ ГРАЂАНИ

У оквиру домаћинства без већих инвестиција, малим промјенама у понашању и навикама, може се смањити количина енергије која се троши за загријавање, хлађење и припрему потрошне топле воде као и потрошња електричне енергије за расвјету и електричне уређаје.

Уколико се планирају веће инвестиције, онда свакако, ако је то могуће, треба почети од вањске овојнице зграде или куће и топлотне изолације зидова те замјеном вањске столарије смањити топлотне потребе зграде или куће. Паралелно с тим препоручује се замијенити старе системе гријања новима, који користе обновљиве изворе енергије или, гдје је то могуће, прикључити се на централни систем гријања.

1.1. Препоруке за ефективну потрошњу енергије за гријање

- Одржавање виших температура зрака у просторијама за вријеме сезоне гријања те спуштање температуре отварањем прозора једна је од најчешћих грешака којима се расипа енергија. Обични радијаторски вентили помажу да се ручно регулише температура у просторудок термостатски радијаторски вентили служе да се аутоматски регулише температура у просторијама. Топлотна угодност је ствар навике и личне перцепције угодности. Оптимална температура у стамбеном простору је 21 °С. Препоруке за одржавање температура у појединим просторијама, гдје се она може регулисати, како би се одржала топлотна угодност, а да се у исто вријеме не би расипала енергија су:
  - Ходник 14–18 °С
  - Спаваћа соба 18 °С
  - Кухиња 18–21 °С
  - Радна соба 18–21 °С
  - Дневни боравак 20–23 °С
  - Купатило 23–25 °С
  - Преко дана кад никога нема код куће 16 °С
- **Ако се температура која се одржава у простору смањи за само 1 °С, годишње се може уштедјети приближно 5 % енергије за гријање.**
- Ако се отвара прозор на дуже вријеме потребно је искључити систем гријања или хлађења.

- Редовно чистити радијаторе како би се осигурало да нечистоће не спречавају прелазтоплине.
- Током љета приликом пражњења и пуњења инсталације централног гријања може остати зрак који с почетком сезоне гријања може смањити топлотни капацитет система гријања. Тако пола радијатора може бити вруће, а пола хладно. Стога је потребно редовно одзрачивати радијаторе и цијелу инсталацију како би се испустио заробљени зрак. Овај поступак ће се можда морати поновити више пута на почетку сезоне гријања.
- Радијаторски термостатски вентил регулише температуру у свакој просторији у којој се налази. Уградњом термостатских радијаторских вентила могућа је уштеда енергије чак и до 20 % (што зависи од врсте термостата и брзине реакције). Уштеда се остварује тако да термостатски радијаторски вентил сам регулише задану температуру у просторији пропуштајући више или мање топле воде у радијатор.
- Уградњом собног термостата могу се смањити трошкови за гријање од 7% до 15%. Термостат се програмира тако да се за вријеме ноћи или док се не борави у кући температура постави на најнижу вриједност. Може се такође регулисати систем гријања тако да се гаси сат времена прије изласка из куће те се пали пола сата прије повратка. Собни термостат регулише температуру у простору тако да укључује централно гријање кад температура у простору падне испод одређене задане вриједности.
- Једном годишње, прије почетка сезоне гријања, потребно је позвати сервисера да се провјере гасне или уљне инсталације и пламеник. Запрљани пламеник узрокује недовољно изгарање горива, али и мање ефикасан рад цијелог система.
- Једном годишње, прије почека сезоне гријања, потребно је позвати овлаштену особу да се провјери стање измјењивача тоpline. Да би се топлина произведена у уређају искористила, потребно је да су измјењивачи тоpline чисти од каменца. Слој каменца смањује пролаз тоpline те уређај ради с мањом ефикасношћу. У таквом случају потрошит ће се веће количине гаса, за исти топлотни ефекат у просторијама.
- Код промјене система гријања, треба размотрити уградњу система којим ће се постићи највиши могући степен енергетске независности. Такво рјешење су топлотне пумпе. Топлотне пумпе користе обновљиве изворе енергије у виду зрака из непосредне близине, воде или земљишта у износу и до 80 % док је преостали дио енергије из електричне мреже. Електрична енергија која се користи за погон топлотне пумпе може произићи из обновљивих извора енергије (из властите фотонапонске електране или куповином зелене енергије) чиме ћете постићи нулти карбонски отисак вашег система гријања. Топлотне пумпе троше приближно 2,5 до 5 пута мање електричне енергије него електрични радијатори или пећи.
- Треба спустити вањске и унутрашње ролетне током хладних ноћи.
- Уколико не постоји адекватна добра изолација објекта, може се иза радијатора поставити плоча за изолацију радијатора (нпр. алуминијумом обложене стиренске плоче или флексибилни изолациони слојеви), која ће

смањити губитке топлоте.

Смјерница за оптималну температуру гријања мах. 21 °С

1.2. Препоруке за ефективну потрошњу енергије за хлађење

- Хлађење простора на прениске температуре у љетном периоду није пожељно. Разлика између вањске и унутрашње температуре због здравствених разлога не би требала бити виша од 7°C. При постављеним нижим температурама долази до повећаног исушивања зрака (рошења на унутарњој јединици) што је енергетски и здравствено неповољно. Како се велики дио енергије троши на издвајање влаге из зрака, капацитет уређаја за хлађење се знатно смањује. Стога подесите температуру на регулатору на температуре која прати ову препоруку, зависно од вањске температуре. За сваки степен (1 °С) ниже температуре простора утроши се 3% до 5% више енергије.
- За вријеме провјетравања просторије потребно је угасити клима-уређај.
- Редовно чистити клима – уређај.
- Приликом куповине клима уређаја треба одабрати енергијски ефикасније уређаје.
- Вањску јединицу клима уређаја треба постављати на мјесто гдје је заклоњена од директног сунчевог зрачења. Вањска јединица постављена на хладније мјесто чини систем ефикаснијим.
- Не треба хладити просторије у којима се не борави!
- Приликом рада клима-уређаја елиминисати беспотребне топлотне изворе у простору (као што је расвјета, пећи и остале апарате за домаћинство).

Температура хлађења не треба бити нижа од 25°C

1.3. Препоруке за правилно прозрачавање простора

Зрак у просторијама у којима се борави мора се непрестано обнављати прозрачавањем како би осигурали потребан кисеоник, избацили вишак влаге (водене паре) из просторије која се ствара због наших активности, као и избацивање зрака који садржи разне мирисе и загађујуће материје.

С циљем осигуравања здравља, сигурности и осјећаја угодности у просторијама у којима боравимо апсолутно је нужно прозрачавање просторија.

Савјети за правилно прозрачавање:

- Избјегавати стално отварање прозора "на кип", јер такав начин прозрачавања узрокује највеће губитке топлоте.
- Просторије треба прозрачавати 2 - 3 пута дневно, уз максимално отварање прозора у трајању од 5 минута (направити пропук).

- Правилним прозрачивањем се побољшава клима у стану и уједно спречава избијање и раст плијесни.

1.4. Препоруке за ефективну потрошњу енергије за расвјету

- Користите ЛЕД сијалице који смањују потрошњу енергије и до 90 % у односу на класична рјешења.
- Ако у соби не бораве особе, свјетло треба искључити. Наравно, кад год је то могуће треба користити природно свјетло.
- Сензори покрета и уређаји за подешавање времена освјетљења могу бити корисни за степеништа, оставе, гараже итд. У ходницима и степеништима, гдје пролази мањи број особа потрошња електричне енергије може се смањити до 50 % уградњом сензора покрета. Додатна могућност је кориштење аутоматског освјетљавања степеништа.
- Смањите декоративну расвјету гдје је то могуће јер она не приноси значајно повећању освјетљености просторије, а додатно троши електричну енергију.
- Вањску расвјету је потребно усмјерити на жељена подручја како би се смањило нежељено расипање и свјетлосно загађење околине.

Рационално користите расвјету просторија.

1.5. Препоруке за ефективну потрошњу енергије уређаја за домаћинство

- Приликом куповине уређаја за домаћинство (бојлер, фрижидер, замрзивач, машина за прање посуђа, машине за прање и сушење веша и др.), треба пазити на употребљивост и узимати уређаје енергијски ефикасних категорија, с ниском потрошњом воде и електричне енергије.
- Машину за веш или посуђе користите у раздобљу ниже тарифе.
- Код машине за посуђе будите енергијски ефективни бирањем кратког програма прања с ниском температуром.
- Поставите фрижидере и замрзиваче на што хладнијем мјесту у кући (никако у близини шпорета, радијатора или бојлера). Такође избјегавајте изложеност ових уређаја сунчевом зрачењу. Хладнији простор значи већу уштеду енергије – у овом случају сваки степен може смањити потрошњу електричне енергије и до 5 %.
- Стандардна температура чувања замрзнуте хране је -18 °С, а ако се подеси температура за 1°С нижа може се повећати потрошња енергије и до 5 %. Оптимална температура фрижидера износи око 6 °С.
- Редовно чистите уређаје јер тиме се такође смањује потрошња енергије (нпр. слој леда од 3 мм у замрзивачу повећава потрошњу електричне енергије за око 30 %), укључите их у тренутку када вам требају. Уређаје који су у раду

попут пећница или фрижидера отварајте што краће. Уштедићете енергију, а уређаји ће дуже трајати.

- Електричне уређаје попут телевизора, радија и рачунара угасите кад се не користе. Наведени уређаји троше енергију у тзв. *stand-by* начину рада. Искључите пуњач за мобилни телефон или таблет из утичнице након пуњења.
- Искључите електронске екране рачунара чим вам није потребан јер обично троши око 50% енергије потребне за рад рачунала. То се може постићи и поставкама на самом рачунару.
- Поставите температуру електричног бојлера на 55–60°C, а ако у просторији не боравите више од 24 сата потребно га је искључити.

Уређаје које не користите искључите из напајања.

1.6. Препоруке за ефективну потрошњу енергије у превозу

С обзиром на то да дио расположивог кућног буџета одлази и на трошкове превоза односно горива за аутомобиле, свакако размислите о смањењу њиховог кориштења и прелазу на друге начине превоза. Савјети за смањење потрошње енергије у овом сегменту су сљедећи:

- Возите мање! Умјесто аутомобила, користите јавни превоз, а још ходајте или користите бицикл, поготово за краће релације.
- Редовно провјеравајте притисак у гумама те осигурајте да је у складу с препорукама.
- Код стајања, угасите мотор.
- Штедљиво користите клима-уређај у аутомобилу јер се значајно може повећати потрошња горива ако је постављен на прениску температуру.

Препоручује се користити јавни превоз, ходати или возити бицикл.

1.7. Дугорочне мјере енергијске ефикасности

Мјерама промјене понашања могу се остварити значајне уштеде енергије и повезаних трошкова. Но, за дугорочне ефекте те смањење ризика од будућих поремећаја на енергетском тржишту, рјешења се налазе у инвестицијама у мјере енергетске обнове зграда/кућа и то редом:

Савјети за смањење топлотних губитака:

- Повећањем топлотне изолације вањских зидова, подрума, кровова и подова значајно се може смањити рачун за гријање.
- Замјеном вањске столарије – провођење оваквих мјера мора задовољити услове техничког прописа о рационалној употреби енергије и топлотној заштити у зградама, а у зависности од почетног стања зграде/куће, потребну

енергију за гријање је могуће смањити преко 50 % .

- Провјерити како дихтују прозори и врата. Уколико не постоји могућност замјене старе столарије новом, треба поставити самољепљиве изолационе траке на прозоре и врата како бисте спријечили пропуштање зрака.
- Уколико постоји могућност, треба поставити соларне колекторе за загријавање воде.

Редослијед провођења ових мјера изузетно је важан, јер је прво потребно смањити потребе зграде/куће за енергијом, а потом системе гријања димензионисати за такву смањену потрошњу енергије. У противном, зграда ће бити енергијски неефикасна и непотребно ће емитовати енергију у околиш. Никако се не препоручује уградња нових система који користе природни гас или ложиво уље, без обзира на то колико ефективни они били. У неким зградама, поготово вишестамбеним с гасним етажним гријањем, прелазак на други енергент биће посебно тешко остварити (и технички, али и због сувласничких односа) те је поготово у овом сегменту потребно журно покренути енергетску обнову, како би се максимално смањила потреба за гасом у тим зградама.

Већ данас размотрити како смањити кориштење енергије и информисите се о доступним програмима подстицаја који се/ће се проводити кроз Фонд за заштиту околиша Федерације Босне и Херцеговине. Обратити се овлашћеним правним лицима која проводе енергијске аудите објекта дајући увид у тренутно стање енергијских карактеристика зграда како би изабрали оптимално рјешење енергијске обнове.

2. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОЖЕ ПРЕДУЗЕТИ ЈАВНИ СЕКТОР

Јавни сектор дужан је својим примјером показати да рационално троши енергију. У Федерацији Босне и Херцеговине јавни сектор је већ обавезан системски управљати енергијом према Закону о енергијској ефикасности у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 22/17), као и Правилнику о Информационом систему енергијске ефикасности у Федерацији БиХ („Службене новине Федерације БиХ“, број: 2/19).

Систем управљања енергијом је систем организационих и техничких мјера и активности, којима се врши праћење и анализа потрошње енергије, те утврђују мјере за побољшање енергијске ефикасности и рационално кориштење енергије.

Органи јавне управе, организације, регулаторна тијела, јавне установе, агенције, јединице локалне самоуправе и јавна предузећа су дужна вршити управљање енергијом у просторијама у којима послују и другим средствима са којима послују.

Фонд за заштиту околиша Федерације БиХ је, у складу са Законом о енергијској

ефикасности у Федерацији Босне и Херцеговине, као и Правилником о Информационом систему енергијске ефикасности у Федерацији БиХ, задужен је за успоставу Система управљања енергијом у јавном сектору у Федерацији БиХ, али и вођење Информационог система енергијске ефикасности.

Успостављена је организациона структура за провођење управљања енергијом, континуирано се радило на едукацији људских ресурса, обучени су људи за самостално кориштење Информационог система.

Такође, проводе се кампање за подизање свијести о енергијској ефикасности запослених у институцијама, смањењу емисије гасова стаклене баште и обновљивим изворима енергије. С циљем идентификовања најефикаснијих мјера за побољшање енергијске ефикасности, извршено је више од 300 детаљних енергијских аудита јавних зграда, а у неким општинама извршена је модернизација јавне расвјете.

У складу са наведеним, Влада Федерацији БиХ је у априлу 2021. године усвојила Оперативни план за побољшање енергијске ефикасности у институцијама Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ", број: 29/21 и 33/21)

Увођење системског управљања енергијом у јавном сектору има и промотивну улогу, јер даје примјер и другим секторима да постоји брига о јавним ресурсима, успостављају се методе и системи који се накнадно могу примијенити и у приватном, резиденцијалном и осталим секторима. Систем управљања енергијом је од кључне важности у спровођењу политика енергијске ефикасности и испуњењу обавеза у погледу уштеде енергије које је Босна и Херцеговина преузела као чланица Енергетске заједнице.

Имајући у виду тренутну ситуацију, надолazeћу енергетску кризу и могућност недостатка одређених енергената у будућем периоду, горе наведене законске обавезе долазе до још снажнијег изражаја, те сва тијела и институције на државном, ентитетском, кантоналном и локалном нивоу, као и институције Брчко дистрикта Босне и Херцеговине требају да:

- Израде конкретне програме који би допринијели имплементацији мјера енергетске ефикасности и уштеди енергије.
- Континуирано проводе кампање за подизање свијести запослених о одговорној потрошњи енергије на радном мјесту.
- За све зграде које користе неефикасне системе гријања или хлађења, што прије израде пројектну документацију за енергијску обнову тих зграда и приступе имплементацији.
- Изврше регулацију рада система јавне расвјете, те старе расвјетне технологије замјене новим, енергијски ефикасним.

**Температуре радних простора током гријања ограничити на 21 °С,
а током хлађења на 25 °С, те водити рачуна о затварању прозора
током гријања, односно хлађења.**

Оптимизовати потрошњу и провести пројекте енергијске обнове.

Уградити соларне електране за властиту потрошњу.

3. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ МОГУ ПРЕДУЗЕТИ ПРЕДУЗЕТНИЦИ

Опште препоруке за дјеловање предузетницима у условима кризе али и уобичајених пословних процеса везани за подизање сигурности снабдијевања и смањења издатака за енергију:

1. Замјена горива у индустрији те топлотном и енергетском сектору, те замјена енергијски ефикасних система с енергетски ефикаснијим системима;
2. Уговори за потрошњу гаса или електричне енергије којима се стимулише одазив предузетника на позив снабдијевача за смањење или привремено искључење/смањења производње како би се омогућила смањена потрошња енергије када је то потребно;
3. Кампања за подизање свијести:
  - Смањити термостате за гријање у зградама за барем 1 °С
  - Повисити температуре клима-уређаја (у кућама и аутомобилима) за барем 1°С
  - Замијенити енергетски неефикасне уређаје с енергијски ефикаснијим уређајима те проводити мјере за одговорну потрошњу енергије
  - Постављање нових температурних и/или сатних прагова за гријање и/или даљинско гријање у секторима који користе гас;

**Провођење мјера енергијске обнове.
У договору са снабдијевачем могуће је
оптимизовати потрошњу и смањити цијену енергије.**

Предузетници су изузетно погођени тренутном енергетском кризом због значајног повећања цијена како природног гаса, тако и електричне енергије. Рјешења и овдје треба тражити у провођењу мјера енергијске ефикасности које ће зависити од специфичности предузетничке дјелатности односно производног процеса. Пажњу треба усмјерити на замјену природног гаса као енергента другим енергентима, посебно електричном енергијом уз осигурање властите производње из

фотонапонских система.

Предузетницима се препоручује да проведу кампање за подизање свијести својих запосленика, али и корисника услуга, за одговорну и паметну потрошњу енергије поготово у зградама у којима се обавља пословна дјелатност односно пружање услуге. Једноставним активностима и овдје се могу остварити значајне уштеде. На примјер, смањењем температуре гријања за само један степен и у нестамбеним зградама може се остварити смањење потрошње енергента од барем 5%, а често и више. Такође је потребно оптимизовати и хлађење у таквим зградама. Надаље, препоручује се дубинска енергијска обнова зграда, посебно у предузетничким секторима гдје се највећи дио дјелатности обавља у зградама (трговачки центри, туризам), усмјерена према смањењу потреба за енергијом и осигурању енергије дјелимично или у цијелости из властите производње. Дубинском обновом, која укључује мјере енергијске ефикасности и властиту производњу, објекти могу постати енергијски независни.

Предузетници којима је природни гас кључан енергент у њиховој дјелатности позивају се да, ако су у могућности, осигурају резерве тог енергента или, ако то процес допушта, пређу на кориштење одговарајућег замјенског енергента у кратком року, а дугорочно да иду у смјеру електрификације процеса уз властиту производњу електричне енергије.

Истичемо да свако добровољно смањење потрошње те ефикасно управљање потрошњом које резултира уштедом доприноси спречавању кризних ситуација или барем скраћивању трајања таквих ситуација те (п)одржава функционисање тржишта. Добављачима природним гасом и електричном енергијом се такође препоручује да кроз уговоре с предузетницима стимулишу мјере добровољног смањења или привремене обуставе испоруке, ако дође до потребе за тим.

**Температуре радних простора током гријања
ограничити на 21°C, а током хлађења на 25°C, те водити
рачуна о затварању прозора током гријања, односно
хлађења. Потражити додатне савјете за уштеду енергије
и провести енергијске аудите.
Уградити соларне електране за властиту потрошњу.**

4. УПРАВЉАЊЕ ЕНЕРГИЈОМ И МЈЕРЕ КОЈЕ ПРОВОДЕ ЕНЕРГЕТСКИ СУБЈЕКТИ

Енергетски субјекти, који су странке обвезнице у систему обавеза енергијске ефикасности упућују се да:

- своје купце у свим категоријама упуте у могућности за побољшање енергијске ефикасности и смањење потрошње енергије путем

информативних материјала и активности.

- посебну пажњу посвете великим купцима те утврде могућности остварења уштеда природног гаса, али и електричне енергије у њиховим објектима, како сарадњом на провођењу техничких мјера, тако и уговорним односима којима ће подстакнути њихово провођење.
- искористе могућност увећаних уштеда енергије за мјере проведене код угрожених купаца те проведу активности за смањење потрошње природног гаса и електричне енергије управо код тих купаца.

Енергетски субјекти, који су дистрибутери и снабдијевачи топлотном енергијом, позивају се да израде своје планове за повећање енергијске ефикасности и удјела обновљивих извора енергије у својим централизованим топлотним системима, како би се утврдиле потребе за осигуравањем подстицаја за ове активности. Осим тога, дистрибутери и снабдијевачи требали би израдити своје планове за кризна стања, тј. обавијестити Федерално министарство енергије, рударства и индустрије о ризицима и проблемима у снабдијевању које очекују у предстојећој сезони гријања и угрожениости њихових купаца, како би се правовремено могле предузети одговарајуће мјере. Надаље, било би корисно да ентитетска министарства и Влада Брчко дистрикта БиХ о плановима за кризна стања обавијесте Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине. С великим потрошачима из категорије предузетништва треба утврдити алтернативне начине задовољавања потреба за топлином у следећој сезони гријања те кроз уговоре стимулисати могућност добровољног прекида испоруке топлотне енергије, у случају кризне ситуације, како би се у случају несташице осигурало снабдијевање за најосјетљивије купце из категорије грађана.

Дистрибутери природног гаса такође би кроз уговоре с великим купцима требали утврдити могућности за прекид испоруке и компензацију у случајевима потребе. Оператори преносног и дистрибутивног система требају такође омогућити провођење пројеката одговора на потражњу, како би се у случају значајних поремећаја у производњи електричне енергије, омогућило смањење ангазоване снаге купаца и њихове потрошње енергије према договореним условима.

Информисати купце и кориснике енергетских система о могућностима уштеда и могућностима повољнијих уговора за већу флексибилност потрошње

5. ЗАКЉУЧАК

Влада Федерације Босне и Херцеговине, на приједлог Федералног министарства енергије, рударства и индустрије, доноси ове Смјернице како би упозорили на важност рационалног кориштења енергије. Иако су неке од мјера једноставне и логичне, битне су у нашем свакодневном животу и понашању. Такође, смјерницама се жели подстакнути комуникација о могућим уштедама на техничком, финансијском и сигурносном нивоу.

Смјернице наглашавају мјере које се могу остварити одмах. Те мјере, ако се

системски проводе, заједнички остварују значајне уштеде енергије.

Краткорочно, кључне мјере за остваривање значајних уштеда су: смањење максималне температуре гријања на 21 °С, температура хлађења не нижа од 25 °С, у стамбеном простору, канцеларијама и осталим просторима у којима се борави и ради; рационално кориштење расвјете у просторијама и јавним просторима, искључивање уређаја који се не користе, кориштење замјенског горива умјесто природног гаса и повољнији уговори за већу флексибилност.

Смјернице упућују и на правилно планирање будућих активности везаних за смањење потрошње енергије уз задржавање и побољшавање квалитете живота и унапређења пословања.

Систематским управљањем енергијом и реализацијом мјера енергијске ефикасности могуће је остварити новчане уштеде у износу од 30% и више годишње. Енергијска ефикасност је један од приоритета енергетске политике, која истиче потребу за дефинисањем и примјеном инструмената подстицајне политике, којима ће се осигурати примјена трошковно ефикасних рјешења за смањење потрошње енергије. Административним јединицама на нивоу ентитета, на нивоу кантона, као и јединица локалне самоуправе, почетна инвестиција у програме енергијске ефикасности ће се брзо исплатити, годишње се могу остварити велике уштеде и осигурати сигурност снабдијевања енергијом у будућем периоду.

Успјешним провођењем програма енергијске ефикасности у властитим објектима односно у објектима јавног сектора, административне јединице шаљу поруку да се енергијска ефикасност не предлаже само некоме другоме, већ се и проводи. На овај ће се начин подстакнути ефикасније кориштење енергије.

С обзиром да постоји могућност да у наредном периоду дође до недостатка (смањења) појединих енергената те повећања цијена енергената изазваних поремећајима на свјетском тржишту што ће посљедично утицати на домаћинства и све привредне секторе, Влада Федерације Босне и Херцеговине, на приједлог Федералног министарства енергије, рударства и индустрије, даје препоруке свим административним јединицама да израде конкретне програме за случај потенцијалне кризе, како би се имплементирале ове смјернице, информисала јавност и осигурало провођење наведених мјера, а све уз помоћ релевантних компанија и институција.

Административне јединице се требају бавити могућностима снабдијевања енергентима у случају ризика од смањења/прекида снабдијевања с појединим енергентима, односно потенцијалним проблемима који нас могу задесити (недостатаком угља, гаса, струје, нафте) и како се припремити да се недостајући енергенти замјене и/или им се смањи потрошња.

Програм енергијске ефикасности по препорукама Федералног министарства енергије, рударства и индустрије требао би садржавати :

1. потребе за енергентима
2. ризици од смањења/прекида снабдијевања из различитих разлога, недостајуће количине
3. мјере које треба предузети да би се смањиле посљедице и
4. потребна финансијска средства.